

KIÁLLÍTÁSOK

WEGENERNÉ OLGA JULIA kínai gyűjteményeinek az Országos Magyar Iparművészeti Múzeumban rendezett kiállítását február hó 21-én nyitották meg. A rendkívül értékes és tanulságos művészi tárgyak a múzeum földszinti nagy csarnokát és középső folyosóját egészen megtöltik és nagy érdeklődést keltenek. A kiállítás katalógusában Radisics Jenő, az Országos Magyar Iparművészeti Múzeum igazgatója következő sorokkal jellemzi Wegenerné gyűjteményét: Kína hosszú időközön át a maradi furcsaságok országa gyanánt élt a köztudatban. Művészete pedig Európában nem számított, jóllehet ereje már egy ízben, a XVII. század végén megnyilatkozott, mikor messze idegenben, éppen a nyugaton, a XIV., majd a XV. Lajosról elnevezett stílusok kialakulását elősegítette. Még sem vette észre, még sem számolt vele senki.

Iparművészete lépte át elsőnek a hírhedt kínai falat. Porcellánja a XVII., illetőleg a XVIII. században közkedveltségnek, sőt bámulatnak örvendett. Idők multával, III. Napoleon korában, a Palikao generális által Kína ellen vezetett hadjárat nyomán áradtak be hozzánk a rekeszománcok, szövetek és hímzések, inkább kíváncsiságot, mint esztétikai gyönyörűséget kelte.

Művészetének ősforrása, e nép lelkének leg-sajátosabb világa, a festészet, azonban a leg-újabb időkig abba a titokzatos felhőbe volt burkolva, melyben a Khínát jelképező mesebeli sárkány megszületett. Anglián kezdve lépésről lépésre hódította meg magának Európát, a porcellánedények megkapó mázaival, a rajtuk látható színes ábrázolásokkal, a többretegű, bámulatosan köszörült üvegekkel, az erőből duzzadó bronzokkal, a szivárványos szövetekkel és metszett féldrágakövedényekkel, míglen végül akadtak, akik a kínai művészet erejétől mintegy megíttasodva, hazájában keresték fel a mindezeket tápláló geniust s azt — a festészetben megtalálták.

Valamennyi apostola között a kínai művészetnek legelől halad Wegenerné Olga Julia aszszony, kinek gyűjteményét közönségünknek való bemutatás céljából harmadiknak sikerült megszerezniünk, miután az eddig csak Berlinben s Londonban volt kiállítva, egy része egyáltalában még sehol nem volt közszemlére kitéve. A hatásról, melyet a két említett kulturközpontban kiváltott, a vele kapcsolatos irodalom számolt be. Egy szóval kifejezve: hatalmas volt. Azt hiszem, hogy a jelen kiállítás láttára a mi közönségünk is azzal a benyomással fog távozni a múzeumból, hogy egy magas színvonalú, ősi

erejű, eredeti művészet megnyilatkozását élvezte, mely szülőanyja a japáni művészetnek.

A kínai művészet, kivált pedig festészete megértéséhez szem előtt kell tartanunk, hogy más a kiindulási pontja, mint a mienknek s ami szintén lényeges, más eszközökkel dolgozik. Az európai festészetnek az ember a központja, tárgyai elsősorban az emberiség története, az ember lelki világával összefüggő események, vagy az ember maga, az arckép: az ember mintegy ki van ragadva az őt környező természetből s attól elválasztva, urává téve. Nem úgy a kínai festészetben. A kínai szemében a természet nagy egység, melynek egyik eleme az ember. Fontosabb a többinél, amennyiben neki egyedül adatott meg a természeti erők törvényeit megismerni, a maga céljaira értékesíteni, alkotni, új értékeket létrehozni; mégis, alapjában véve, csak olyan teremtménye a mindenségnek, akár a madár vagy a virág, születik s elmúlik, mint az, mert a természet törvényei nem ismernek kivételt. A kínai világnézet tehát a mienknél magasabbrendű, általánosabb és a lét megismerését tisztábban visszatükrözi. Innét van az, hogy legnagyobb művészeik egyazon gondal, szeretettel foglalkoztak mindenha az úgynevezett holt természettel, a tájképpel, az állattal, a virággal és az emberrel s mindezeket egyformán megfigyelték, hogy sajátágaikat megértsék s a művészet szemüvegén át nézve, visszaadják. Ne csodálkozzunk tehát, hogy a kínai művész a mi felfogásunkhoz képest ritkábban vette ecsetére az embert, míg másfelől a kakasnak meg a libának még a lelkét is elleste.

A kínai festmény külső megjelenése is más, a hozzája használt anyagoknál fogva. Alapanyaga selyem s vízfestékekkel készült: alakjára nézve rendszeren hosszúkás, függélyes mező. Az alap nem tűnik el, sőt belejátszik a képbe, hatását módosítja. A színek áttetszők, anyaguk tömegével nem hatnak s ekkép a selyem diszkrét fényével és texturájával kombinálva, előttünk ismeretlen hatásokat és elérhetetlen finomságú árnyalatokat hoznak létre. Ezeket segíti elő az a körülmény, hogy a képek általában inkább világosak — kivált voltak, mikor megszülettek — s kerülnek az erős árnyékolásokat. Nélkülözük nagyjában a kínai képekben a nekünk megszokott távlati hatásokat, de nem azért, mintha a festők képtelenek lettek volna ilyeneket előállítani (I. erre nézve a 39. sz. festmény baloldali részét), hanem mivel a távlat egyúttal megköttöttséget is jelent, a kompozíciónak a térben való kényszerű elhelyezését követeli; korlátokat szab az egyéni képzeletnek, melynek pedig annyira döntő a szerepe a művészeti alkotásoknál. Mindezekhez járul a természet hosszú időközön át folytatott éles megfigyelésének eredményeként a látottak egyszerűsítése, a leg-

lényegesebb vonások felismerése s visszaadása a rajzban, a vonalmenetnek akkora biztossá-gával, aminővel rendelkezett nálunk teszem a könyveket másoló szerzetes a középkorban, mikor írt.

További jellemvonása a kínai művészetnek, hogy nem ismer rangkülönbséget a művészet egyes ágai között, sem nem osztályoz a fel-dolgozott anyagokhoz képest: festmény, bronz-és agyagművesség egyformán becses a szemé-ben, amennyiben ihletett kéz munkája. Drága selymekbe burkolva, féltő gondal őrzi a kis szürke mázas agyagcsészét, ha tökéletes s véres harcokat folytatott egymással egy-egy híres bronzedény bírhatásáért. Szerelmese a bronznak, melyet pénz gyanánt is használ. És áhíttal szemléli az utólérhetetlen varázsú selymgobelineket a „Cho-ssü“-t, melynek technikai kivitele is csodálatos.

Wegenerné öt ízben Kínába tett útjai alkal-mával szerezte gyűjteményét fáradságot nem ismerve, költséget nem kímélve. Vásárolt a legelőkelőbb forrásokból, aminek bizonyítéka a sok császári pecséttel ellátott kép. Gyűjtötte lelkével, nem a szemével. Egyike ama lényeknek, akiknek lelke valamennyi húrját sajátságos, szinte titokzatos módon rezgésbe hozta Kína művészete.

A kiállított gyűjtemény anyaga ekként oszlik meg. Festmény 90 db; selymgobelin „Cho-ssü“ 14 db; bronz 46 db; üveg 12 db; agyag-munka 10 db; ruhanemű, szövet 35 db; pipere-tárgy és ékszer mintegy 139 db; szőnyeg 9 db; végül kiegészítésként 12 db mongol erszény, illetőleg gyujtótartó, néhány faragvány és bútor. Az érdekes kiállítást március hó 16-án bezárják.

A MŰKEDVELŐK KIÁLLÍTÁSÁNAK EL-HALASZTÁSA. Az Országos Magyar Iparművészeti Társulat kiállítási bizottsága, Nádler Róbert elnöklésével február 17-én tar-tott ülésén elhatározta, hogy a folyó év tava-szára tervezett műkedvelő kiállítást ez év őszére halasztja el. Az eddig beküldött és be-jelentett anyagból ugyanis megállapította a bi-zottság, hogy ennek az anyagnak a kiállítá-sával nem érheti el azt a célt, hogy kiváló munkák bemutatásával irányító és nemesítő befolyást gyakoroljon a magyar műkedvelők munkásságára. Ezért a bizottság elhatározta, hogy a legkiválóbb külföldi amatőr szövetsé-gektől és egyes műkedvelőktől is szerez be művészi szempontból magas színvonalon álló amatőr-munkákat és ezeket kiállítja. Minthogy az ilyen módon meg bővült kiállítás előkészítése hosszabb időt igényel, a kiállítás őszre marad.

AZ 1916. ÉVI PÁRISI NEMZETKÖZI IPAR-MŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁS elhelyezésének kérdését hosszas vajadás után úgy látszik

vége sikeresen oldották meg a franciák. Volt szó arról, hogy Puteaux szigetén, majd Passy-tól nyugatra jelölnek ki helyet a kiállítás szá-mára. Ezek a javaslatok csakúgy kivitelle-neknek bizonyultak, mint a később felmerültek, amelyek a Mars mezején, vagy a Cours de la Reine-en akarták megvalósítani a kiállítást. Vége abban állapotok meg az illetékes körök, hogy a katonai szempontból immár teljesen hasznavehetetlen ama erődítmények helyére, amelyek Páris városától nyugatra vannak, kerüljön a tervezett nagy kiállítás. E szerint az új kiállítási terület az Auteuil melletti Szajna, a Porte Dauphine és a Bois de Boulogne főbejárója közé esik. Megállapodtak még abban is, hogy ez alkalommal többé nem építenek óriási csarnokokat az ösmert viláckiállítás-stílusban, hanem az egyes nemzetekre bízzák, hogy épületeik egyéni művészi megoldásában is mutassák meg a modern architektúrában való jártasságukat.

A BÉCSI IPARMŰVÉSZETI EGYESÜLET.

A bécsi iparművészeti egyesületnek a Bräunerstrasseban 11. sz. a. levő fényesen át-alakított helyiségei február 18-án nyíltak meg egy, a müncheni Gewerbeschau mintájára ren-dezett kiállítással kapcsolatban. Az épület átalakítási munkáit Bressler Emil építészeti tanácsos vezette és — mint a bécsi sajtó és a közönség egyértelműleg konstataálta — a feladatot nagyszerűen oldotta meg. A tulajdon-képpen kiállítási termek a volt udvarban van-nak elhelyezve, mely stílusos üvegtetőzetet kapott, úgy, hogy ragyogó világosság ömlik be fölülről és a kiállítási tárgyak csakugyan a legjobb világításba vannak helyezve. Össze-sen hét a kiállítási helyiségek száma, melyek közül több a közvetlenül megvásárolható tár-gyak bemutatására szolgál. Az egyesület ugyanis nemcsak az iparművészet művészi színvonalának az emelésére törekszik, hanem a vevőközönség meghódítása, az iparművészet gazdasági érdekeinek az előmozdítása is a célja. Maga a mostani kiállítás a legsikerül-tebbek közé tartozik és különösen a lakás-berendezési csoportok a legkiválóbbat nyujt-ják, amit ezen a téren ma produkálni tudunk.

A LIPCSEI GRAFIKAI KIÁLLÍTÁS MA-GYAR BIZOTTSÁGI ELNÖKE.

A jövő évben, Lipcsében rendezendő grafikai kiállításon Magyarország részvételét előkészítő-bizottság küldöttsége február hó 18-án tisz-telgett Roszner Ervin báró előtt s felajánlotta neki az előkészítőbizottság elnökségét. A kül-döttség szónoka Szalay Imre báró volt. Roszner Ervin báró abban a reményben fogadta el az elnökséget, hogy az összes érdekelték támo-gatni fogják munkásságát.

KRÓNIKA

A „MAGYAR IPARMŰVÉSZET“ FRANCIA SZÁMA.

Olvásóink ebben a füzetben meg fogják találni azoknak az eredményeknek, amelyekhez a szorososan vett modern iparművészeti törekvések Franciaországban vezettek, jellemző példáit, kiváló termékeit és ezenkívül azokat az írásbeli felvilágosításokat, amelyeket a francia iparművészetről, francia írókkal irattunk. Maga az a jellemzés, hogy a „Magyar Iparművészet“ egy számát a francia művészetnek szenteli, nem szorul semmiféle megokolásra, avagy bármiféle kísérő szavakra. A „Magyar Iparművészet“ programjának egyik sarkalatos pontja a magyar alkalmazott művészet propagálása, tanítása és bizonyos értelemben vezetése mellett, idegen országok haladott iparművészetének a magyar művészekkel és közönséggel való megismertetése. Ezért foglalkoztunk külön füzetekben 1904-ben a St. Louisi világkiállítás kapcsán az amerikai iparművészetrel, majd 1908-ban a finnek hatalmas művészetével, 1909-ben két füzetben a svéd iparművészetrel és háziiparral, 1910-ben pedig ismertettük a két legnevezetesebb modern angol iparművész: Baillie Scott és C. H. Ashbee alkotásait. Ha tehát a francia iparművészethez való fordulásunkat meg kellene okolni, az legfeljebb abban az irányban történhetne, hogy miért tesszük ezt olyan későn, mert hiszen 1900 óta egyáltalában nem volt alkalmunk a franciákkal behatóbban foglalkozni. Most azonban, a francia számmal való kapcsolatban nekünk valami sokkal fontosabb mondanivalónk van, ami részben a magyar közönségnek a francia iparművészethez való viszonyára, részben pedig magára a magyar közönségre s még inkább a magyar iparművészet érdekeire vonatkozik.

Azt hisszük, hogy ennek a füzetnek ábrázolásai meglepetést hoznak nemcsak a laikus közönség, hanem az iparművészek számára is. Mert arról, hogy a francia iparművészet multja egyszerű, minden művelt embernek tudomása van, a francia modern iparművészetrel ellenben alig kötöttek néhányan ismeretséget. Magyarországon általános az a felfogás, hogy modern francia iparművészet egyáltalában nincsen, nincsen pedig azért, mert Franciaország szerelmes a maga nagy történelmi multjába és nem tud annak emlékeiről lemondani. A régi ragyogó francia iparművészet, a híres stílusok, a Louis XIV., XV. és XVI., e szerint még ma is annyira reánehezdednek

a francia ízlésre, hogy az a modern formák elfogadására teljesen képtelen, modern feladatok megoldására alkalmatlan. Franciaország tehát ki van zárva az egész modern iparművészeti mozgalomból.

Nem kétséges előttünk, hogy honnan ered ez a felfogás. Magyarország érintkezése a francia kultúrával nem elég közvetlen. Annál közvetlenebb azonban az a befolyás, amelyet a német kultúra gyakorol reá. Magyarország el van árasztva német iparművészeti folyóiratokkal s ezek állandóan torkukszakadtából ócsárolják a francia iparművészetet. Ők, a németek felhasználták azt a látszólagos előnyt, hogy ők, tradíciók és eredetiség híjjában hamarabb, könnyebben vették át az angoloknál megszületett modern formákat, mint a szellemi önállóságukra féltékeny franciák és egyszerűen halálra ítélték a modern francia iparművészeti kultúrát. Szinte mulatságos, hogy ha az ember végiglapoz egy csomót a gombamódra termő német folyóiratok közül, mindegyikben és minden számban talál egy cikket a francia iparművészet hanyatlásának okairól és a gazdasági, társadalmi, irodalmi és művészeti adatok hosszú sorával bizonyítják, hogy az iparművészet modern reneszánsza Franciaországon sohasem is lehetséges. A magyar közönség pedig, mint láttuk, fel is ült a német merkantil érdekeknek. Mert igaz, hogy a tradíciókkal, ősi dicsőséggel rendelkező francia művészet nehezebben fogad be új eszméket, mint a kevésbé jelentős multtal és különösen kevesebb faji különösséggel bíró német, de ez még nem jelenti, mintha a francia művészet nem haladna a korrallal. És ha csakugyan elfogulatlanul vesszük szemügyre a francia iparművészet helyzetét, nem lehet elzárkóznunk az elől a megállapítás elől, hogy tulajdonképpen csak a bútorművesség volt az, amely nehezebben fogadta be az új eszméket. A németek elfelejtik, hogy az iparművészetnek sok más ágában — a keramikában, üvegeességben, ötvösségben és a díszítőfestészetben egyaránt, tulajdonképpen a franciák voltak a modern stílus kezdeményezői. Minden tekintetben méltók maradtak tehát hírnevükhöz, amely régen nekik tulajdonítja a kezdeményezést, az új eszmék kitalálását s meg vagyunk róla győződve, hogy az 1916-iki kiállításon, amelyet éppen a modern alkalmazott művészet számára rendeznek, régi fényében fog ragyogni a francia iparművészet. Ennek a ragyogásnak némi visszfényét akartuk a magyar közönség szemé elé tární ebben a füzetben.

S ezt nem is annyira a franciák érdekében tettük, mint inkább a saját érdekünkben. Mert nekünk magyaroknak nagyon is szükségünk

van annak tudomásul vételére, hogy van még iparművészet — Németországon kívül is. A magyar publikum ma már alig képes annak felismerésére, olyan erős volt a roham, amelyet a német kultúra ellenünk intézett. Nem kell bizonyítanunk, megokolnunk, hogy miért jelent számunkra nemzeti veszedelmet a német befolyás felülkerekedése, csak egyszerűen utalunk arra, hogy ma úgyszólván az egész magyar iparművészeti termelés elnémetesedett és a német észjárás egyenruházó hatása alatt kezd megfeledkezni nemzeti sajátosságainkról. Ha a nemzeti formanyelv kiaknázása és ennek segítségével egy önálló, eredeti magyar stílus megteremtése igen lassú tempóban halad, annak javarészt a német kultúra prepotenciája az oka s ezek után igazán nem kétséges, hogy mindazoknak, akik a magyar iparművészet sorsát a szívükön viselik, legfőbb kötelességük, hogy a magyar iparművészetet az idegen befolyás béklyóiból kiszabadítsák és faji öntudatra, önállóságának, eredetiségének büszke érzésére ébreszszék. Ennek a kötelességnek akarunk eleget tenni akkor, amikor egy olyan nemzet művészetére utaljuk a magyar közönség és iparművészet figyelmét, amely nemzet amellett hogy megértette a modern idők szellőjét, soha, egy pillanatig sem mondott le nemzeti sajátosságairól. Mi sem áll tőlünk távolabb, mint hogy ezáltal talán a francia formák követését ajánljuk. Sőt ellenkezőleg. Ez éppen egy intés, egy figyelmeztetés akar lenni, amely arra utal, hogy nemzetek, amelyekben van életképesség és erő, nem adták be a derekukat semmiféle idegen befolyásnak, hanem mindenekfelett valónak tartották az önállóságukat. S az eredmény, amelyet ilyen módon elértek, egészen világosan kijelölik a magyar iparművészet számára a boldogulásnak egyedüli lehetséges útját.

***

Még csak néhány szót akarunk mondani azokról az írókról, akik a magyar közönség számára a modern francia iparművészeti mozgalomról e helyen számot adnak. Hein Bélának, a Magyar Iparművészet párisi munkatársának, akif e füzet megszületésének érdeme legnagyobb részét illet, sikerült őket úgy összeválogatni, hogy az iparművészet minden ágáról az arra legilletékesebb író mond kritikát, jórészt olyan írók, akik irodalmi tevékenységükön kívül jelentős részt vettek magának a modern francia iparművészetnek megteremtésében is.

Georges Lechevallier-Chignard helyettes igazgatója a sèvres-i porcellángyárnak ; Bernouard a „Belle Edition“ nevű híres könyvkiadóvállalat igazgatója, akinek hervad-

hatalan érdemei vannak a modern francia könyvművészet terén s akinek kiadványai ma már nemcsak hazájukban, hanem az egész világon megtalálták a kellő elismerést.

Clouzet a Fornay-könyvtár őre és kitűnő munkatársa a legelőkelőbb francia művészeti folyóiratnak, a Revue de l'Art ancien et moderne-nek ;

E. Belville az Art et Decoration-nak volt igazgatószerkesztője ;

Louis Sue kiváló iparművész, akinek különösen meglepő, finom színhatásokra célzó interiórjei valóságos remekei a modern francia iparművészetnek.

Mindezeknek a jeles íróknak a Magyar Iparművészet szerkesztője ezúton mond köszönetet azért a szívességükért, amellyel a francia iparművészet és a magyar közönség közötti ismeretség közvetítésére vállalkoztak. De különös köszönetének akar kifejezést adni kiváló munkatársával, Hein Bélával szemben, akinek páratlan buzgalma, agilitása és szakértelme a füzet megalkotását lehetségessé teszi. Ami hasznót a magyar iparművészet és közönség e lapokról ez alkalommal meríthet, mindazért őt illeti az elismerés és köszönet.

MONSIEUR Mai francia iparművészetről LINCKE. szólva, ha csak egy percre is, de meg kell állni Monsieur

Lincke alakjánál, mert nem volna teljes a mai helyzet elgondolása enélkül. Monsieur Lincke ugyanis nemcsak típus, ő több : szimbolum, Huszonöt évvel ezelőtt még Ausztriából Pestre került asztaloslegény, aki napi 1 pengő forintért járt a Soroksári-utcán egy műhelybe dolgozni, ma Páris egyik legnagyobb bútorgyára az övé, amerikai milliomosoknak, az orosz cárnak a szállítója és Vilmos császár négysoros sajátkezü ajánlással ajándékoz neki egy albumot. De ha elmegy hozzá s beszélgetsz vele, ma is a régi asztalossegéd szerénységét és a soroksáriutcai mesterek szorgalmát találod meg az ő személyében. S Monsieur Lincke úgy vezeti a vendégét végig az ő nagy bútorgyárán, raktárain órák hosszat, hogy semmit sem érezni meg benne a parvenük gögijéből. Nem is lehet. Mert ő, aki oly tökéletes hűséggel másolgatja a Louvre, Versailles, a Cluny-múzeum összes íróasztalait, szekrényeit, trónszékeit, baldachinos ágyait, óracsodáit, kandallóoltárait és Riesener meg Levasseur egyéb fába, üvegbe, bronzba lehelt alkotásait, ő látja csak igazán, hogy nincs az a tökéletes Louis quinze-darab a világon, amelyiket utána ne lehetne csinálni legalább is olyan tökéletesen. Az ember önkénytelenül is filozófussá válik Monsieur Lincke helyén, kivált, ha amellezt ez a filozófia milliomossá tesz egypár év alatt.

Se filozófiának, vagy a millióknak az érdeme-e, hogy Monsieur Lincke a legbecsületesebb stílus utánzó ma a föld kerekiségén, mert ő még sohasem adott el egyetlen darab hamisítványt sem régiségnek, amivel Párisban is, Pesten is hamarabb válik az ember milliómossá. Ott készül mindenki szeme láttára az ő műhelyeiben minden fa-, bronz- és cizellőrmunka és mikor „felépül” a bútor, nem kell, hogy bepafinázzák, műrozsázzák, vékony seréttel telelvöldözzék, mert a bútor azért a kétszázötvenezer koronáért, amibe került, bátran mondhatja magáról, hogy én „újnemes” vagyok. S akár Potsdamba kerül, akár Chiemseebe, mindenütt jól fest a környezetben, még a kifogástalan ősiségű társai közt is. De egy ilyen rövid séta, amely műtörténeti élvezettel s morális elégtétellel jár, végül mégis egy kis csüggedtséggel végződik. Mert az ember önkéntelenül is arra gondol, hogy a mai berendezőművészek között hány zseni fog addig elkallódni vagy koplálni, mire százötven év múlva az ő terveiből is milliómossokká lesznek — a hű kopírozók.

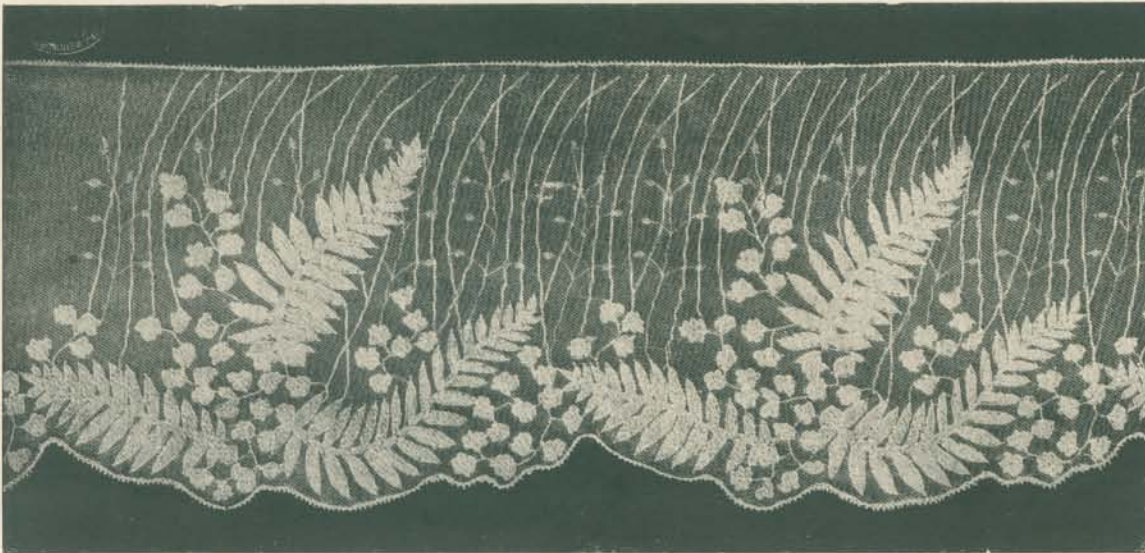
FRANCIA SZÉPMŰVÉSZETI TÁRCA KÖLTSÉGVETÉSE ÉS AZ IPARMŰVÉSZET.

Abban az évi jelentésben, melyet Simyan, a szépművészeti tárca költségvetésének előadója most terjesztett be a francia kamarához, érdekes adatokat találunk a francia iparművészet és a muzeális ügy újabb fejlődésére nézve. Részletesen elő van adva ebben az állami gyárak, mint amilyen a beauvais-i és a gobelin gyár üzemeinek jelenlegi állapota, továbbá jelzi az előadói jelentés a sèvres-i porcellángyárban meghonosított új mintákat. A nemzeti műkincsek őrzése tekintetében — okulva a Monna Lisa példáján — újabb reformok léptet életbe, s az egész rendszer tökéletesült, úgy, hogy most a gyűjteményeket olyképp rendezik, hogy minden esetleges hiány azonnal fölfedezhető. Az az indítvány, mely az állami múzeumokba nem csekély belépti díj meghonosítását javasolta, kivihetetlennek bizonyult. Remény van arra is, hogy a törvényhozás megszavazza azt a 2 millió frankot, mely a Luxembourg múzeumnak jelenlegi helyéről a régi Saint Sulpice szemináriumba való költöztetéséhez szükséges, mert a harminc év óta használt jelenlegi helyiség többé már nem alkalmas a múzeum számára. Érdekesek a jelentésnek azon adatai, melyek a nyilvános épületek és műemlékek fenntartási költségeire és értékesítésére vonatkoznak. E célra évenként közel másfél millió frankot irányoznak elő, mely összeg bővebb megokolására az előadó érdekes fölbecsléseket sorol fel az állami középületekről, melyeknek összes

értékét több mint másfél milliárd frankban veszi föl. Az Arc de Triomphe majd 20 millió frankkal szerepel, a St. Germain kastély ennek körülbelül kétszeresével, a Vendôme-szobor 4 millióval, az Invalidusok palotája 41 millióval, míg a Place de la Concorde híres luxori obeliszkje 130 ezer frankra van becsülve. A Louvre és a Tuileriák becsértéke harmadfélszáz millió fölül van, a versaillesi palotáé és a Trianoné 700 millióhoz áll közel. Általában a jelentés szerint a fenntartás költségei az épületek és műemlékek értékének 200-ad részére rugnak, úgy, hogy az eddigi másfél millió frank helyett a kiadásoknak évi tizenegy millióra való emelése nagy mértékben megokolt.

EGY KÖNYVRŐL ÉS A KÖNYVET ROGER EGY KRITIKÁRÓL.

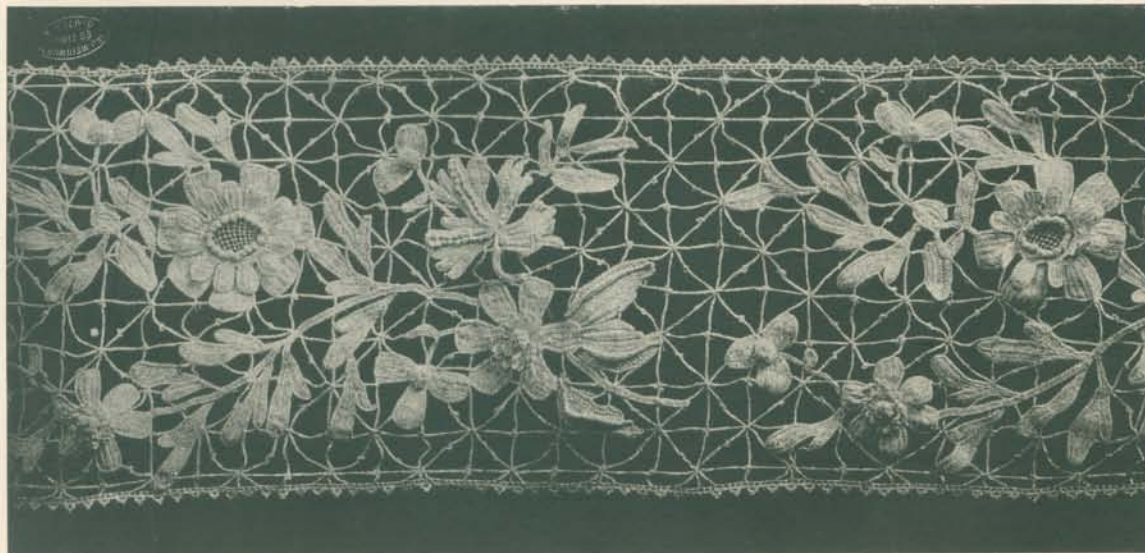
Marx írta, a könyvről szóló kritikát Anatole France. Mindkét név olyan, hogy nemcsak megérdemli, de meg is követeli, hogy szellemük minden megnyilvánulásával számoljanak. Roger Marx neve kevésbé ismerős a közönség előtt, de azok, akik közelebbről szemlélik a művészet életét, tudják, hogy egyénisége és céljai a legtisztelietreméltóbbak és legérdemesebbek. Mint Amerikában Emerson, Angliában William Morris, úgy Franciaországban Roger Marx a szociális művészet apostola. Életének és működésének egyetlen célja van: a művészet általánosítása, a művészet szellemének a nagy néptömegekkel való közlése. Ezeknek a céloknak a jegyében írta meg új és jelentős könyvét a L'Art socialt, amelyről kritikát Anatole France írt a Temps hasábjain. Ez a kritika pedig sokkal fontosabb és jelentősebb egy egyszerű könyvbírálatnál, mert eltekintve attól, hogy Roger Marx eszméinek az elismerés által különös súlyt ad, magában foglalja magának a nagy írónak művészeti hitvallását. Ez a hitvallás pedig a szabad, demokratikus, általános művészet kredója, a szociális művészet úgy, ahogy a buzgó újítók megálmodták. Minő joga meri — kérdezi Anatole France — egy törpe kisebbség a maga számára kisajátítani a művészetet, amelynek áldásaihoz minden embernek veleszületett joga van? Miért tagadják meg a gazdagok az esztétikai örömeiket azoktól, akik sokszor munkájukkal az ő számukra is lehetővé teszik az örömek élvezését? A népek, a szegényeknek, a munkásoknak joguk van a művészethez, sőt inkább van joguk, mint bárki másnak, éppen azért, mert elesnek az élet másfajta gyönyörűségeitől. A munkásokat hozzá kell engedni a művészethez. Valamint az az éltető nedv, amely a fák koronáját táplálja, felfrissíti a lombokat és a virágok szirmait, üdévé teszi a gyümölcs

155.

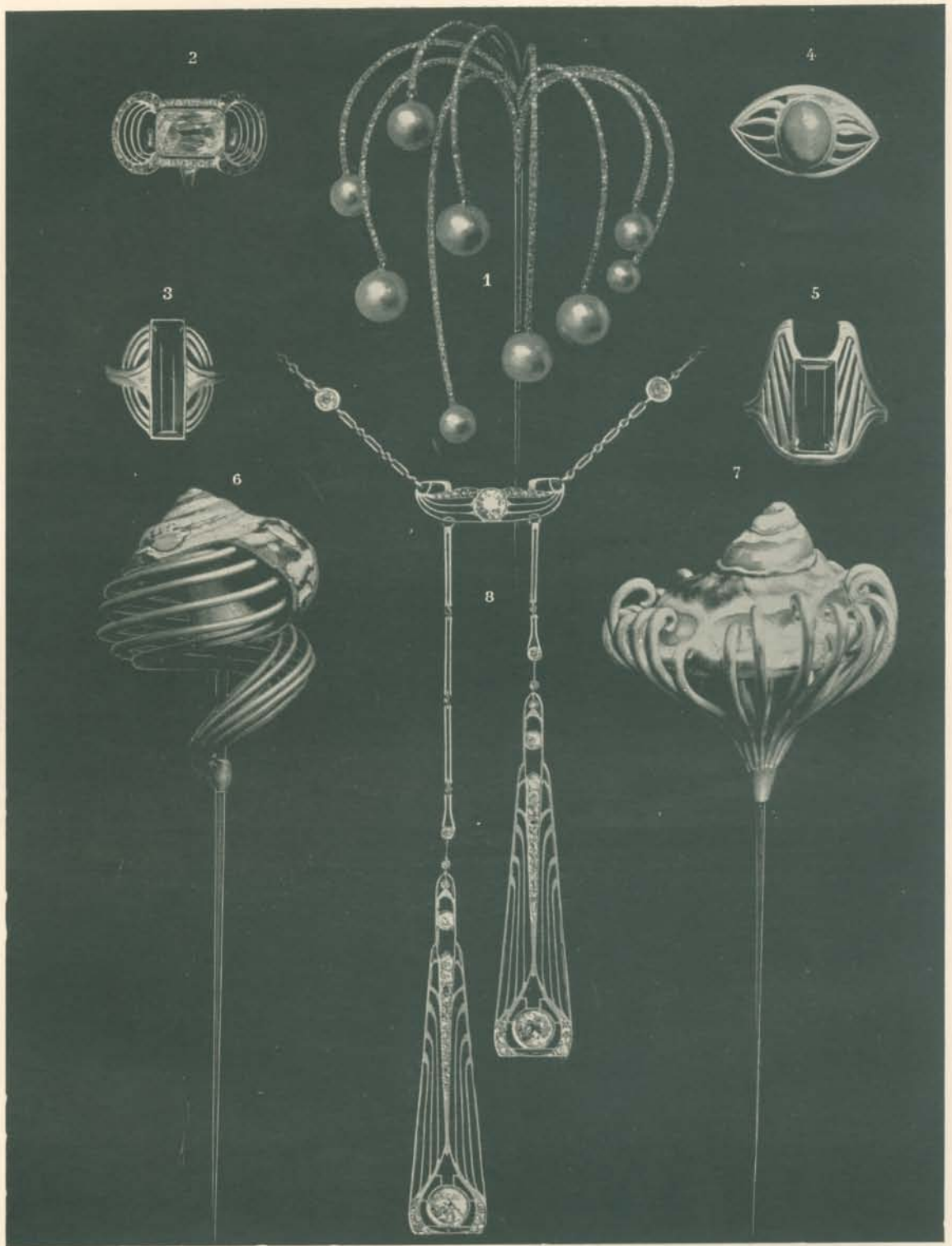
154.

155.

153. Hímzett tüllesipke. — 154. Makramé-szalag. —
155. Irlandi cspike.

153. Dentelle tulle brodé. — 154. Galon macramé cordonnet,
soie artificielle. — 155. Entredeux guipure d'Irlande.

156.

156. (1-7) R. Templier; (8) M. Dufrené: Ékszerek.

156. (1-8) Objets de parure.

157.

158.

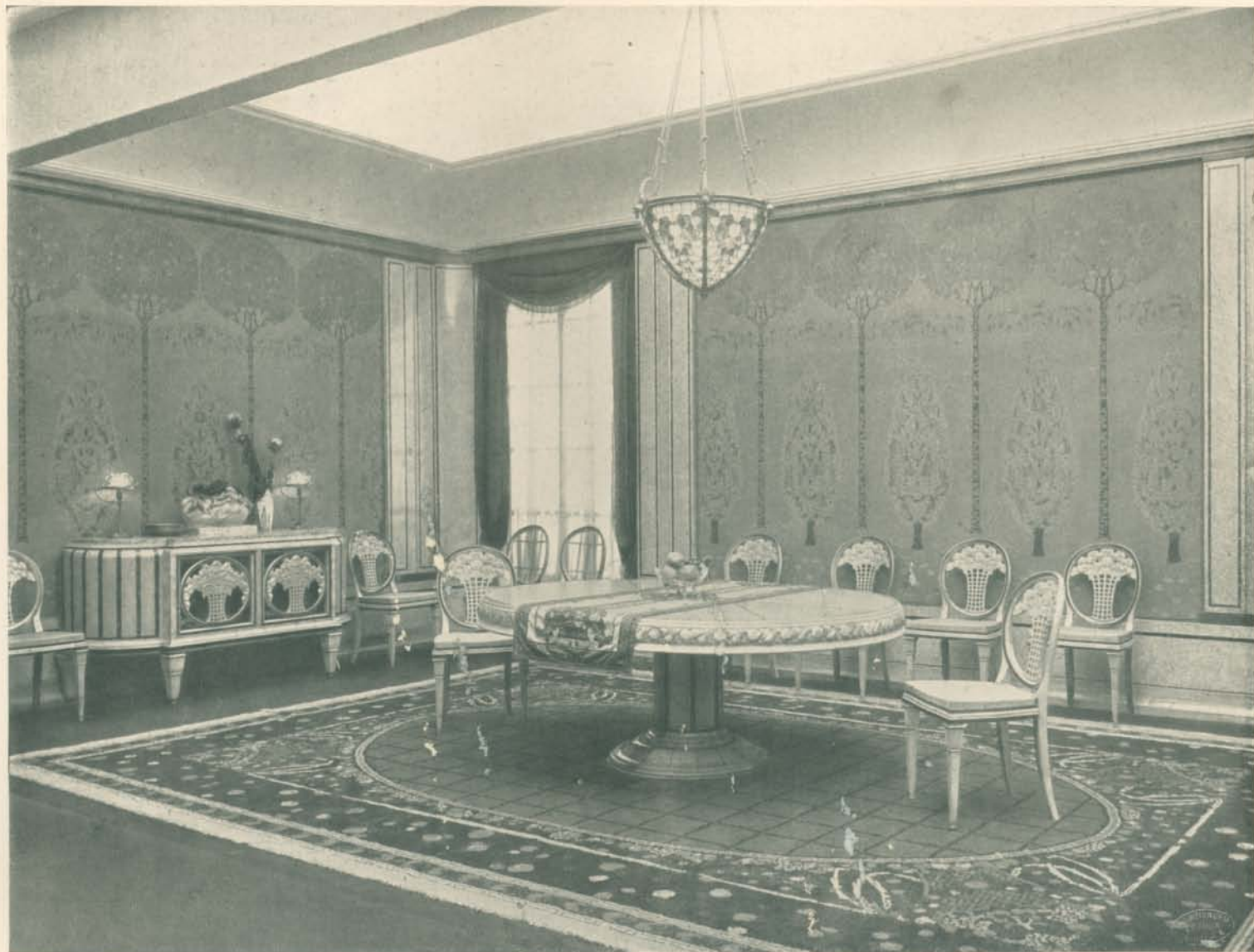
159.

157. Jean Cros: Színes pâte de verre. — 158. Th. Lambert: Arany övcsat gyöngyökkel. — 159. E. Belville: Zománcolt arany nyakék gyémántokkal és gyöngyökkel.

157. Pâte de verre coloré. — 158. Boucle de ceinture. Or et perles. — 159. Plaque de collier. Or émaillé, brillant, perles.

160. Follot :
Ebédő.

160. Salle à
manger.

161. G. H. Jaulmes : Nyaraló belseje.

161. Installation de campagne.

161

162. Follot :
Hálószoba.

162. Chambre
à coucher

163. Sue & Huillard: Kis szalon.
— 164. André
Mare: Kis háló-
szoba.

163.

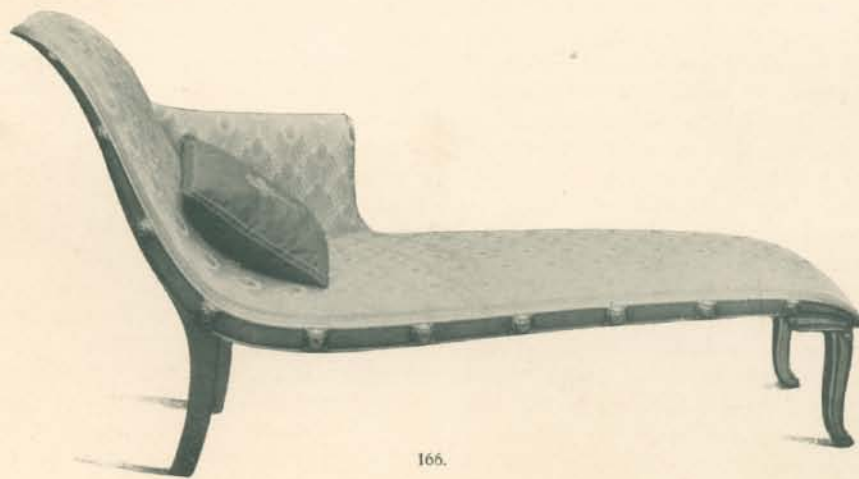

164.

163. Petit salon.
164. Chambre à
coucher.

165.

166.

165. André Mare: Polgári szalon. — 166. Follot: Pamlag.

165. Un Salon bourgeois. — 166. Chaise longue.

ízét, úgy fogja felüdíteni a művészet a munkásosztálynak kemény munkába fáradt lelkét és a művészet eszméi új irányt, új harmóniát fognak kölcsönözni szikkadt képzeletüknek. A művészet szocializálásának nevében üdvözli a nagy író Roger Marx könyvét és azután igen érdekesen foglalkozik annak egyes tételeivel. Különösen érdekes az a rész, amely a grand art és az alkalmazott művészet közötti különbséget tárgyalja és tévedésnek nyilvánítja a különböztetést magasabb- és alsóbbrendű művészet között. Azt értsük ez alatt — kérdezi —, hogy az alkalmazott művészet, mert kötve van az anyaghoz, nem emelkedhetik fel a tiszta szépségig! Ennek a szerencsétlen megkülönböztetésnek az alapján az iparművészet elszegényedne, elsorvadna s viszont a grand art is arra a sorsra jutna, amely az elszigetelt jelenségekre nézve egyképpen vesztes. Anatole France, Franciaország legnagyobb szelleme a legteltesebb szabadságot és egyenlőséget követeli a művészet számára és ennek a nevében üdvözli Roger Marxot, akinek méltatását Emerson szavaival végzi: „Legyen áldott az, aki felébreszti a tömegeket, eloszlatja kábultságukat és megteremti bennük a mozgást!”

MŰVÉSZETI OKTATÁS

LA SOCIÉTÉ DE L'ART APPLIQUÉ AUX MÉTIERS. Ez a művészeti egyesület a legfrissebb és talán a legfontosabb azok között, amelyek a francia művészet sorsával foglalkoznak. Nemrégén alakult a Conservatoire national des arts et métiers égisze alatt, művészek, írók, gyárosok és amatőrök a tagjai, s célja a régi tradíciókhoz híven az iparművészet fejlődésének elősegítése, különösen az iparművészeti oktatás megreformálása által. E célból egyelőre egy kurzust szervezett, amelyen Lucien Magne, a műemlékek országos felügyelője tartott előadásokat az iparművészet anyagairól. Az egyesület programját szintén Lucien Magne fejtette ki. Előadja, hogy az iparművészet nivóját a legújabb időben az a körülmény szállította le, hogy a céhek eltűnése óta a rajzoktatást különválasztották a mesterségtől. Így a művészek nem ismerkedtek meg eléggé anyagukkal s ennek az lett a következménye, hogy a közönség igen rossz véleménnyel viseltetik a modern iparművészet iránt és inkább a régi korszakok maradványai felé fordul. Igaz, hogy ebben nagy része van a sznobizmusnak, mert akárhány modern művész van, aki bátran felveheti a versenyt a régi mesterekkel. Az egyesület célja tehát úgy a közönség konzervati-

nizmusának megdöntése, mint a modern iparművészet nivójának emelése. Mindkettőt csak az oktatás megreformálásával lehet elérni. Erre céloznak az előadások, amelyeket az egyesület rendez, a kiállítások, amelyek segítségével be akarja bizonyítani, hogy a modern iparművészet méltó a régihez, de különösen idetartozik az anyagok kulturája. Ez utóbbit részben a műhelyoktatás erőteljes megszervezésével, részben a kultúra decentralizációjával kívánják elérni. A műhelyoktatás természetesen az elméleti képzéssel párosul és a régi művészet szemléletén kívül, különösen a természettel való érintkezés lehetővé tételére törekszik, legfőbb ambíciója azonban a mesterség és az elmélet olyan összekapcsolása, amely a régi művészi ipar magaslatára emelje az éppen a kapcsolat hiánya miatt hanyatlott iparművészetet. A művészet decentralizációja tekintetében igen nevezetes az a törekvés, amely az egyes vidékek, városok hajdan híres, ma megszűnt helyi iparágait kívánja feléleszteni s egyáltalában a vidéki munkásokat is olyan oktatásban részesíteni, amely lehetővé tegye az egész ország területén az iparművészeti kultúra reneszánszát. A mozgalom vezetői szerint a nagy forradalom elvágta a francia művészi ipar haladásának, diadalmas fejlődésének fonalát, ezt a fonalat akarják felvenni a modern apostolok, hogy bebizonyítsák, miszerint a hosszú szünet nem jelent elmulást, hanem csak egy ideiglenes stagnációt, amely azonban nem ártott a francia szellem bájának és finomságának.

A TÖRTÉNELMI STÍLUSOK OKTATÁSA.

Az O. M. Iparművészeti Iskola tanári kara módszeres tanácskozásai során egységes megállapodás jött létre a történelmi stílusok oktatásáról. A történelmi stílusok tanítása hasznos, ha azokat nem szolgálai másolás céljából tanítjuk, hanem azért, hogy rajtuk mintegy demonstráljuk, hogy egy-egy kor az ő feladatait — melyek jórészt különböztetik is a mienktől —, hogy oldotta meg. Ebből azt a tanulságot vonjuk le, hogy hasonlóképpen magunknak is elkerülhetetlen kötelességünk, a mi korunk feladatait megoldani. Ha ezeknek a legkülönbözőbb feladatoknak és megoldásoknak történelmi fejlődését adjuk, nagyon meggazdagíthatjuk vele az ifju lélek alkotási képességét, fokozhatjuk bátorságát, mert megismeri, hogy milyen végtelen gazdagsággal helyezkedik el az emberi fantázia ezekkel a feladatokkal szemben — de persze az ifjunak —, ha igazán művészi nevelést akarunk neki adni, egy percig sem szabad abban kételkednie, hogy neki is ugyanaz a joga van, ami máig minden kornak: hogy neki is kötelessége az ő fantáziájával egy neki megfelelő megoldást ke-

resnie. — Ezzel az érzéssel és tudattal bátran másoltathatunk velük akármilyen stílusbeli kompozíciót, vagy formát — ez csak megfinomíthatja az ő művészi felfogását. Persze történelmi stílusok szolgálai másolása, hogy azok formanyelvét mintegy reáhuzzuk a nem belőlük fakadó feladatra — mint minden organikusságot nélkülöző kísérletek, az iskola céljával és feladatával merőben ellenkeznek.

A FRANCIA IPARMŰVÉSZETI OKTATÁS.
A francia iparművészeti nevelés a hetvenes évek óta jóformán folyton és megszakítások nélkül hanyatlak. Egész sereg akció, újságcikk, heves kritika támadta azt a rendszert, amely Franciaország iparművészeti nevelését egészen a történelmi stílusok jármába fogta és ezzel a francia ízlésnek eladdig vitathatatlan elsőségét kétségessé tette. A praktikus franciák nemcsak a régi dicsőség hanyatlását siratták meg a feltolakodó angolok és németek oldalán, hanem jelentős műipari jövedelmek megcsappanásán is okkal keseregnek. Ha az ember iparművészeti iskoláik között jár, cseppet sem csodálkozik e sirámokon, de érthetetlen előtte, hogy miként lehetséges ilyen rendszerű nevelés mellett az, hogy pompás ízlésű és öltetesen könnyed tervezőművészek egyáltalában vannak. Az állami iparművészeti iskola már a belépés pillanatában lehangoló érzéseket kelt az idegenben. Ez az iskola, mely a fiú- és leány növendékeket két különböző épületben s egységes igazgatás, de részben különböző tanári testületek vezetése alá helyezi, természetesen a férfiak oktatására helyezi a nagyobb súlyt s erre a célra szolgál a Rue de L'École de Médecine 5. számú épület. Az iskola 1767 óta áll fenn, de ez az épület legalább kétszáz évvel idősebbnek látszik, szűk, sötét és dohos tantermei egyenesen fegyencek számára s nem művészi ihlet kiváltására valók. Az igazgató, M. Morand, egy igen szimpatikus és nagyműveltségű szakember, röstellli is a dolgot eléggé s biztosít bennünket, hogy ez egy-két év múlva, egy új, nagyszerű iskolában másként lesz. Addig azonban csak itt bajoskodnak az oktatással, amely semmiesetre sem merítheti ki túlságosan a tanári testületet, mert az egész tanév alig tart októbertől ápriliséig s a tanárok ez alatt is igen kényelmesen tartják meg heti pár órájukat. Műhelyoktatás — úgy látszik — inkább csak papiroson van: a fa, a fémek, a szövetek, a papíros, egyszóval az anyagok feldolgozására, a valóságban e műtermeket gondosan elrejtik az idegen fürkésző szemek elől. Amit megmutatnak: az az ornamentális rajzoktatás és a természet után való rajzolás, amelyekben azonban nem a rendszeres fejlesztés, hanem a növendékek ízlésének tág szabadsága nyi-

latkozik meg. Az egész oktatáson megérezni, hogy nem annyira gyakorlati iparművészek képzésére törekszik, mint inkább a nagyipari üzemeket akarja ellátni jó és kevésbé jó rajzolókkal, olyanokkal, akik egy selyemgyár részére époly gyorsan tudjanak mintákat rajzolni, mint egy bútorgyárost kielégíteni, aki egy directoire-stílus szekrényt kíván velük kopiroztatni. A tárgyaik közt rajz, modellálás, építészet (külön építészeti szakosztály is van), anatómia, perspektíva és műtörténet van, valamint egy pedagógiai kurzus oly növendékek részére, akik egy államvizsga letétele után valamely állami vagy városi iskolában rajzot fognak tanítani. Sokkal biztatóbb az a szellem, mely a Páris községtanácsa által fenntartott két városi ipariskolában uralkodik: a Germain Pilon (rajz) és a Bernard Palissy (kerámiai) szakiskolákon. E kettő is egységes vezetés alatt áll s az előbbiben az oktatás súlypontja a rajzon, festésen és mintázáson meg a tervezésen nyugszik, az utóbbiban csaknem kizárólag: a kispasztikán és a kerámiai eljárásokon. Szó sincs róla: a régi sèvres-i dicsőség nem ebből az iskolából fog újra kihajtani s a másikon sem érzik meg Anglia közelsége. De ez iskolákban több élet, több frissesség van s a növendékek, akiket négy középiskola elvégzése és egy próba sikeres kiállása után vesznek fel, úgy látszik itt rendszeresebb vezetés alá kerülnek. A rajzolásban persze itt is az ismert s untig elcsépelet modern francia ornamentumok dominálnak, de itt legalább nem rabjai annyira a stílusoknak, mint másutt és általában több a praktikum. Érdekes a Germain Pilon-ban a M. Helsnek, a Theatre Odeon kosztüm-tervezőjének vezetése alatt álló kosztümrajzó-kurzus, ahol az Odeon színház ujdonságai számára való történelmi s exotikus kosztümöket készítenek elő, még pedig a gyors felvázolástól egészen a kivitelig. Efféle képességek ott, ahol annyi színház van, mint Franciaországban, mindenkor hálásak anyagi szempontból is. A franciák történelmi híru grafikus és könyvkötő iskolája: az École Estienne, új és impozáns épületben, óriási területen fekszik és a sokféle reprodukáló, nyomtató, tervező, fotomechanikai műhelyt csak végigjárni is órákhoz tart. Itt többnyire szakbeli mesteremberek — akik egy felvételi vizsgát sikerrel állottak ki — vezetik a 13—14 éves növendékek technikai kiképzését. E növendékeknek a tervezést is maguknak kell elvégezniök. De az iskola leg-sikerültebb alkotásai sem állják ki a versenyt a külföld más ilyenmú iskoláinak produktumaival. Grasset motívumai, Henry van de Velde, Simmen és egy levítézlett szecesszió szeszélyes könyvdíszai zajlanak itt még tovább

és a könyvkötő-műhely — bár mindenütt kitűnően van eszközökkel s gépekkel felszerelve — produktumai jóságával, szoliditásával meg sem közelíti a párisi híres bibliofil-könyvkiadók mintaszerű könyveit. Ez iskoláról is, a többiekéről még sokszor kell elhangzaniok olyan haragos, de megérdemelt kritikáknak, aminekben csak nemrég részesítette az École Estienne-t az Art et Décoration. A francia művészeti kritika mindig csak a dicséret superlativusában beszél az eseményekről s egyesekről. Ha egyszer majd valóságos kritikává válik, talán a francia iparművészi nevelés is újra méltó lesz nagy történelmi előzményeihez.

N. MŰVÉSZI NEVELÉS A FRANCIA ISKOLÁBAN. A művészi nevelés kérdése már nem olyan mostoha gyermek a francia népoktatásban és középiskolában, mint a mi német műveltséggel telített s német hazugságokkal ámfított művészetnevelő köreinkben hiszik. Az utolsó pár esztendőben a francia iskolák jelentős lépéseket tettek ebben az irányban, ami főleg egy nagyon ügyes szervezetenek a Société Nationale de l'Art à l'École-nak s egy igen lelkes esztétikusnak, Roger Marxnak az érdeme. Ez a szövetség, amelynek elnöke Couyba szenátor, nemcsak programokon, de a valóságban is arra törekszik, hogy „általánossá tegyék az ízlés nevelését a külső dísz segítségével s a gyerekeket bevezessék a formák világába, a színek, a hangok, a mozgás szépségének megéreztetésével“. A szövetségnek csaknem minden nagyobb vidéki városban van fiókja és pedig abból a célból, hogy minden kérdést, amely az új iskolaépületek külső és belső esztétikájára vonatkozik, e fiókok oldjanak meg. A francia kormány egyáltalában nem szűkeklű ilyen esztétikai törekvésekkel szemben. Újabb iskolák dekorálásánál éppen úgy, mint nálunk Budapesten, egész sereg festőt foglalkoztatnak, köztük olyan jelesek, mint Besnard, Testard, Rivière faliképei még német iskolák falain is ott lógnak. Az iskola-terem belsejének művészi kiképzésére olykor neves iparművészeket: Plumet-t s másokat szólítanak fel, máskor — főleg népiskolákban s óvodákban — maguknak a növendékeknek kell az iskola-terem s a folyosók díszéről, virágairól, kézimunkáiról a kezük ügyes felhasználásával gondoskodni. Az École Alsacienne talán valamennyi iskola közt legsikerültebb művészi dekorálás szempontjából. Ami a rajztanulást illeti, ebben is jelentős a haladás az utolsó években ugyanazoknak a helyes elveknek az alapján, amelyek segítségével — s ezt jól esik hangsúlyoznunk — a mi fővárosunk iskolái már jóval előbb oly szép eredményeket értek el. A növendékeket

már nemcsak a virágok, apró tárgyak rajzolására s a természetmegfigyelésre, meg a stílzálókészség rendszeres fejlesztésével nevelik jó meglátásra, de kiviszik őket az iskolák közelében levő parkokba s a Luxembourgban, vagy a Tuileriák kertjében sétálva, itt is, ott is egy sereg gyerekre bukkanunk, akik a rajztanáruk vezetésével ott a kertben tartják a rajzórát, Fák, szobrok, perspektíva, élő és mozgó állatok, emberek felvázolásában gyors és biztos meglátást tanúsítanak rajzaik, amelyek csendesesen odakerülnek az iskola rajzgyűjteményébe, anélkül, hogy előbb dobszóval bejárnák a világot, mint a német mester teszi a növendékrajzokkal. A francia ízlésnek azonban nemcsak ezek a jegecesedési pontjai az iskolában. Ott vannak azok minden költészeti órán, minden énekgyakorlatban, ott vannak az iskola vidám életében s kint a városban, melynek fái és kertjei, régi palotái és pompás vedutái a ködfátyolképek szépségével lebegnek folytonosan a szemek előtt,

PÁLYÁZATOK

A KORÁNYI ÉS FRÖHLICH redőnygyáros cég megbízásából az Országos Magyar Iparművészeti Társulat pályázatot hirdetett a cég árjegyzékének címlapjára. A pályázat bírálóbizottsága (elnök: Nádler Róbert, tagjai: Helbing Ferenc és Meyer Antal tanárok és a cég két képviselője) a 100 koronás első díjat Erbits Jenőnek, az 50 koronás második díjat pedig Fekete Oszkárnak ítélte oda.

PÁLYÁZAT MONUMENTÁLIS MAJOLIKAVÁZÁNAK ÉS TALAPZATÁNAK TERVEZETÉRE. Tervező művészeink különös figyelmébe ajánljuk az e számunk hivatalos rovatában közölt igen érdekes pályázati felhívást. Arról van szó, hogy Magyarország épügy, mint a többi kulturnemzet a maga különleges iparművészetével hozzájáruljon a hágai békepalotának belső díszítéséhez. Az előzetes tárgyalások során abban történt megállapodás, hogy Magyarország négy nagyobbarányú majolikavázát ad, melyeket a m. kir. miniszterelnökség a világhírű pécsi Zsolnay-gyárban akar megrendelni. E vázák terveire hirdet pályázatot az Országos Magyar Iparművészeti Társulat és reméli, hogy e jelentős versenyen a magyar tervezőművészek színe-java részt vesz és ezzel biztosítja annak sikerét.

MŰKEDVELŐMUNKÁK terveire is hirdet pályázatot az Országos Magyar Iparművészeti Társulat. A pályázati felhívást e számunk hivatalos rovatában találja az olvasó.

KÜLÖNFÉLÉK

JESSEN AZ ÚJ NÉMET IPARMŰVÉSZETRŐL. A kölni „Lesegesellschaft“-ban a berlini királyi iparművészeti múzeum igazgatója, Jessen, igen tanulságos felolvasást tartott az új német iparművészeti föllendülésről, tekintettel arra, hogy a német „Werkbund“ 1914. évben kiállítás rendezését határozta el Kölnben. Ranke ismert mottóját vette kiindulási pontul, mely a német-francia háború alatt kelt szárnyra: „Mi XIV. Lajos ellen harcolunk“. Amint XIV. Lajos századokra kihatólag rányomta bélyegét a francia nemzet politikai szellemére, úgy művészi és gazdasági téren is Franciaország túlsúlyát megalapította Európában. Németország is francia befolyás alá jutott a művészeti és műipari ízlésben. Később még ehhez járult Anglia befolyása is, mely különösen a polgári, jobban mondva a falusi lakóház józanon, célszerű és tetszetős kiképzésében nyilvánult meg a XVIII. századkori minták alapján. Ezzel szemben a németiségnek semmije sem volt, amiből a szomszéd népek kölcsönözhetek volna. Amit a németek produkáltak, merő utánczás volt. Az egyes iparágak rohamos kifejlődése azonban a világverseny megfeszített küzdelmében, a német iparművészetet is önállóságra serkentette. Megtanulták, hogy az anyagvalóságra, a szolid munkára, a gyakorlati használati formákra gondos figyelemmel legyenek, amiket ezelőtt gyakran a díszítési düh túltengő kór-sága szorított háttérbe. A multban nem hiányoztak ugyan a jó példák, de a termelési föltételek alapjukban megváltoztak. A munkamegosztás elve uralkodott az iparművészetben is. Míg azelőtt egy mester készítette el az egész darabot s így a munka egyöntetű volt, addig most többen működnek közre annak létrehozásán. Vállalkozók és közvetítők tola-kodnak a termelő és fogyasztó közé. A műalkotás egységét újra el kellett érni. De hogyan? Az iparművészet nem térhetett vissza kézművességhez. Arról volt tehát inkább szó, hogy az egyesek nagy számát, egységes akarattal hassák át. A nagy háború után az iparművészeti tevékenység rossz eredményeket mutatott ugyan föl, de szükséges előkészítőtül szolgált. A kijózanodás hamar beállott; nevezetesen, mikor látták, hogy mennyivel mélyebben fogta fel e problémát az angol Ruskin és Morris. De ki vállalkozzék erre Németországon? A gyárosok, iparművészek, építőművészek teljesen a régi formanyelvnek voltak rabjai. Ekkor lépett föl

először Münchenben 1897-ben néhány festő, tele új gondolatokkal, a gyakorlati formának a díszítéshez való viszonya, a felület kezelése, s az addig elhanyagolt szín tekintetében, mint Riemerschmied, Pankok, Schultze-Naumburg, Eckmann, Bruno Paul stb. Nem romantikusak voltak ezek, akik papírra vetett szép versektől mámorosodtak meg, hanem egyesítették magukban a művészt a kézművessel, nem egyes objekt-okra szorítottak, hanem az egész lakás megreformálását tűzték ki célul. Az új iparművészet mélyen akart szántani. Dacára új formáinak a régi műiparral rokon maradt abban, hogy fölszabadította magát a vak utánczástól s minden tárgyat rendeltetési céljából fejlesztett ki. De egyszersmind szélesen is terjeszkedett. Kézműves-egyleteket alapított, törvényeket írt elő az iparnak, az építőművészeknek, s a fogyasztónak, főleg a középosztálynak is irányt szabott. Végre, bár habozva, a gazdagabb osztályok is meghódolni voltak kénytelenek. Ismeretes ugyanis, hogy a gazdagabb osztályoknál, a tehetősebb kapitalistáknál, Németországon épüget mint Franciaországban, a modern iparművészeti mozgalmak nagyobb ellenállásra találtak, aminek oka, épp a vagyon. Franciaországban a historiai stílusok nem csupa etikettek, a jó gyárak nem produkálnak rút „Stylbäckerei“-okat, mint azelőtt a németek, hanem szolid bútorokat, melyek hűen követik a régi bevált mintákat. Minden jobb francia bérlakásban szilárdan bealazva vannak a XV, XVI. Lajos-stílusú, vagy Empire ízlésű márványkandallók és sok családban fiúról fiúra öröklődnek az értékes, régi darabok. A régi formákkal az új iparművészet ritkán egyezik össze. Ámde már pénzérték szempontjából is nehéz dolog megválni a régítől s kidobni azt, hogy újjal pótolják, amiről legjobban esetben sem lehet tudni, nem lesz-e pár év múlva divatját mult. Hasonló az eset Németország vagyonosabb osztályainál. Igen sokszor megesik, hogy az, amit régibb stílfarmájú szolid tárgyakban bírnak, sokkal jelentékenyebb, semhogy indokoltan látnók minden újítás előtt gyorsan kaput nyitni. A tucatárú ellenben, melyet legújabb időkig a német középosztálynak kínáltak, dacára pöffetegségének oly selejtes és szegényes, hogy annak kiküszöbölését mindjobban követeli ma a szép és célszerű párosítása iránt fölébredt érzék. Különösen örvedesnek találja Jessen az iparművészet növekvő hatását a nagyiparra, minek érdekes példája többek közt, hogy az általános villamos társaság művészi bizottságot szervezett kebelében, melynek gondja kiterjed minden reklámcedulára, szerszámokra, épületekre és a munkáslakásokra.